

УДК 343.5

Анна Олександрівна ВЕДЕРНІКОВА,
*ад'юнкт Луганського державного університету
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*

КІБЕРБУЛІНГ: КЛАСИФІКАЦІЯ ФОРМ ПРОЯВУ ТА СУЧАСНІ СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

За даними опитування Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) та Спеціальної представниці Генерального секретаря ООН з питань насильства щодо дітей, яке було проведене у 2019 році, третина молодих людей у 30 країнах світу стають жертвами онлайн-булінгу, а кожна п'ята молода людина змушена була пропускати заняття в школі через кібербулінг та насильство. В Україні 29% опитаних підлітків були жертвами онлайн-булінгу, а 16% були змушені пропускати через це шкільні заняття [1].

Пропонуємо визначення кібербулінгу, яке на наш погляд розкриває найважливіші його аспекти. Кібербулінг – це насильницькі дії учасників освітнього процесу із застосуванням електронних форм комунікацій, включаючи мобільний і стільниковий телефони, інші пристрої бездротового зв'язку, комп'ютер, що вчиняються стосовно неповнолітньої особи або такою особою, і могли спричинити або спричинили наступні наслідки: втручання у навчальний процес, шкільну дисципліну або суттєве їх недодержання, порушення прав учасників освітнього процесу, завдання їм моральної, психічної, фізичної, матеріальної шкоди.

Кібербулінг хоча і походить від звичайного булінгу, але має ряд своїх особливостей, які значно підвищують його суспільну небезпечність у порівнянні з останнім. Тому світова спільнота акцентує свою увагу саме на дослідженні кібербулінгу та, навіть, криміналізації деяких його форм.

Існують різні підходи до класифікації кібербулінгу: Michael Nuccitelli виділяє 38 підвидів [5]; Laurie-ann M. Hellsten – 18 основних та 3 підвиди [4]; сайт Kaspersky – 10 видів [2], а Willard N. E. – 8 форм [3, с. 265-266]. Проаналізувавши наявну інформацію, пропонуємо схематично відобразити основні та похідні форми кібербулінгу.

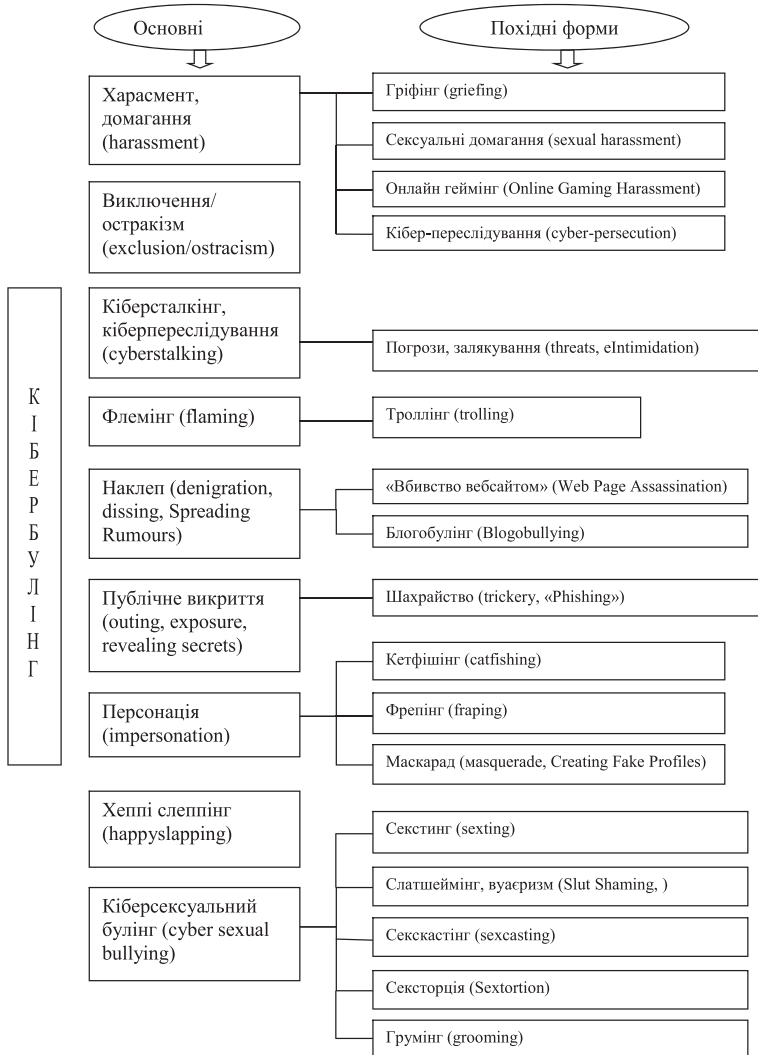

Рис 1. Класифікація форм кібербулінгу

Вважаємо, що основними формами кібербулінгу є: харасмент або домагання; соціальне виключення; кіберсталкінг або переслідування з загрозою завдання шкоди офлайн; флемінг або ворожі мовленнєві випадки; наклеп; публічне викриття конфіденційної чи компрометуючої інформації; персонація або видавання себе за іншу особу; хеппі слеп-

пінг або фільмування проявів булінгу; кіберсексуальний булінг. Форми кібербулінгу, які зазначені у схемі праворуч, є похідними від основних, маючи вужчу специфіку, але не втрачаючи спільних рис. В Україні ці питання чітко не визначені законодавцем, хоча зарубіжний досвід свідчить, що саме кримінально-правовому регулюванню кібербулінгу та таким його підвидам, як харасмент та кіберсталкінг, секстинг, грумінг, приділяється велика увага. Наприклад, відповідальність за харасмент передбачена законодавством США, Великобританії, за кіберсталкінг – Іспанії, Франції, США, Великобританії, за секстинг – Австралії, США, Великобританії, за грумінг – США, Великобританії, за наклеп – Великобританії та Іспанії тощо.

У 2018 році американські науковці Sameer Hinduja й Justin W. Patchin проаналізували кримінально-правове законодавство США щодо протидії кібербулінгу та дійшли висновку, що: 48 штатів мають закони, які включають положення про кібербулінг або інтернет-домагання; 44 штати передбачають кримінальні санкції за електронне цькування; 49 штатів застосовують шкільну антибулінгову політику, а 45 штатів передбачають шкільні санкції за вказані правопорушення, у 17 з них відповідальність настає за дії вчинені поза межами навчального закладу [6].

Періодично у деяких країнах з'являються законодавчі ініціативи щодо криміналізації булінгу чи кібербулінгу (Бельгія, Кіпр, Ірландія, Італія, Португалія, Іспанія, Швеція, Великобританія, Австралія тощо). Однак більшість країн вважають ці явища достатньо охопленими чинними положеннями і немає конкретної потреби в додатковому нормативному регулюванні, особливо на кримінальному рівні.

В Україні кібербулінг регулюються ст. 173-4 КУпАП, а в разі значної суспільної небезпечності, відповідальність може наставати за ст. ст. 127 та 296 КК України. Однак, через законодавчу невизначеність, особливості суб'єкта правопорушення та складність доказування кібербулінг залишається безкарним.

Зважаючи на масштабність кібербулінгу вважаємо за необхідне через призму чинного Кримінального кодексу врегулювати механізм кримінально-правової відповідальності за це суспільно-небезпечне діяння. А відсутність законодавчого закріплення цього поняття та його видів, заважає належній реалізації наявних правових норм.

Список бібліографічних посилань

1. Опитування ЮНІСЕФ: понад третина молодих людей у 30 країнах світу потерпають від онлайн-булінгу // UNICEF : офіц. сайт. 04.09.2019. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/прес-релізи/опитування-юнісеф-понад-третина-молодих-людей-у-30-країнах-світу-потерпають-від-онлайн> (дата звернення: 25.04.2020).
2. 10 Forms of Cyberbullying // Kids Safety by Kaspersky. 27.10.2015. URL: <https://kids.kaspersky.com/10-forms-of-cyberbullying> (дата звернення: 25.04.2020).
3. Parent Guide to Cyberbullying and Cyberthreats // Embrace Civility in the Digital Age. URL: <http://www.embracecivility.org/wp-content/uploadsnew/2012/10/appK.pdf> (дата звернення: 25.04.2020).
4. Laurie-ann M. Hellsten. An Introduction to Cyberbullying // University of Macerata. 23.03.2017. URL: http://docenti.unimc.it/alessandra.fermani/teaching/2016/15583/files/lh_slide-1-seminario (дата звернення: 25.04.2020).
5. Cyberbullying Examples and Types of Cyberbullying // iPredator Inc. URL: <https://www.ipredator.co/cyberbullying-examples> (дата звернення: 25.04.2020).
6. Sameer Hinduja, Justin W. Patchin. State Bullying Laws // Cyberbullying Research Center. November 2018. URL: https://cyberbullying.org/pdfs/2018_Bullying-and-Cyberbullying-Laws.pdf (дата звернення: 25.04.2020).

Одержано 30.04.2020